

ARCHEOLOGIENOTA
TURNHOUT GRIMSTEDESTRAAT 35-37
PROGRAMMA VAN MAATREGELEN

FODIO
Turnhoutsebaan 277
B-2110 Wijnegem

Marleen Arckens
Jan De Beenhouwer

Inhoud

2. Programma van maatregelen	35
2.1 Gemotiveerd advies	35
2.2 Programma van maatregelen voor uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem	36
2.2.1 Administratieve gegevens	36
2.2.2 Vraagstelling en onderzoeksdoelen.....	37
2.2.3 Onderzoeksstrategie en methode.....	38
2.2.4 Onderzoekstechnieken	39

2. Programma van Maatregelen

2.1 Gemotiveerd advies

Het uitgevoerde bureauonderzoek is volledig. Alle relevante beschikbare bronnen werden geraadpleegd. Uit de studie van de bodem, het landschap, de historische en de archeologische waarden in de nabije en ruime omgeving is gebleken dat het onderzoeksgebied gunstig is gelegen voor bewoning en activiteiten in de late middeleeuwen en vroeger.

Het onderzoeksgebied met een totale oppervlakte van 7670 m² ligt op korte afstand ten zuiden van de historische kern van Turnhout. Het is volledig opgenomen in een middeleeuws akkercomplex dat rond de bewoonde kern lag. Er zijn voor het onderzoeksgebied geen aanwijzingen voor bodemingrepen die eventueel aanwezig archeologisch erfgoed verstoorden sinds de opmaak van de Ferrariskaart in het derde kwart van de 18de eeuw. De gebouwen opgericht in het derde kwart van de 20ste eeuw zijn gebouwd op volle plaat.

Op de bodemkaart volgens Belgische classificatie werden plaggenbodems gekarteerd onmiddellijk ten zuiden van het projectgebied. Een plaggenbodem biedt voor archeologisch erfgoed ouder dan het akkercomplex een goede bescherming.

Op vier locaties met een vergelijkbare ligging werden tijdens archeologisch onderzoek onder de plaggenbodem sporen aangetroffen van bewoning die dateert uit periodes ouder dan de late middeleeuwen, met name uit de volle middeleeuwen en de ijzertijd. Dit laat vermoeden dat ook het projectgebied bewoond kan geweest zijn in de middeleeuwen of vroeger.

Gezien de topografische ligging, de bodemkundige eigenschappen en het gebruik van de percelen sinds het einde van de 18de eeuw wordt het archeologisch potentieel van het onderzoeksgebied als volgt ingeschat: laag voor het aantreffen van prehistorische artefactensites (paleolithicum - mesolithicum); hoog voor sporen van menselijke aanwezigheid gaand van het neolithicum tot de nieuwe tijd.

De bestaande bebouwing wordt afgebroken en vervangen door 6 bouwblokken op het westelijk deel van het onderzoeksgebied met een oppervlakte van 5090 m². Op dit deel van het onderzoeksgebied zijn diepe bodemingrepen gepland met een totale oppervlakte van 2961 m²: drie woonblokken met kruipruimtes, een beperkte kelder en een regenwaterput, drie woonblokken voorzien van een ondergrondse parkeergarage en een wadi. Op het oostelijk deel van het onderzoeksgebied met een oppervlakte van 2580 m² blijft de bestaande vegetatie behouden en zijn er geen bodemingrepen gepland.

Het bureauonderzoek leverde tot nu toe onvoldoende informatie op om een gemotiveerde uitspraak te kunnen doen over de aanwezigheid, aard en bewaringstoestand van eventueel aanwezig archeologisch erfgoed. Verder onderzoek van het westelijk deel van het onderzoeksgebied waar de bouwblokken zullen worden ingeplant met een oppervlakte van 5090 m² wordt aanbevolen zodat het archeologisch kader van het onderzoeksgebied gebaseerd op het reeds uitgevoerde bureauonderzoek verder kan worden gespecificeerd. Dit moet toelaten om het potentieel op kennisvermeerdering over de relatie tussen de stad Turnhout en haar onmiddellijke omgeving in de late middeleeuwen in te schatten en informatie verschaffen over menselijke aanwezigheid voorafgaand aan de late middeleeuwen.

De initiatiefnemer beroept zich op juridische redenen om het verder vooronderzoek uit te stellen tot na het verlenen van de stedenbouwkundige vergunning. De bestaande gebouwen mogen pas worden gesloopt na het ontvangen van een stedenbouwkundige vergunning. Daarom wordt voorgesteld om na de afbraak van de bestaande bebouwing en voorafgaand aan de start van de werken voor de nieuwbouw het archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem uit te voeren.

2.2 Programma van maatregelen voor uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem

2.2.1 Administratieve gegevens

Locatie	Provincie	Antwerpen
	Gemeente	Turnhout
	Site	Grimstedestraat 35 -37
Kadastrale gegevens		Turnhout Afd. 3, Sectie S, perceel 344T, 344S, 344Y en 341G
Oppervlakte onderzoeksgebied proefsleuven		5090 m ²
Bounding Box	Punt 1 (NW)	x190612.28 y223358.86
	Punt 2 (ZO)	x190681.68 y223252.67

Fig. 22 Situering van het onderzoeksgebied voor het proefsleuvenonderzoek in overlay op het GRB © Geopunt

2.2.2 Vraagstelling en onderzoeksdoelen

Op basis van de geplande werken, de actuele archeologische voorkennis over het projectgebied en de verwachting ten aanzien van de archeologische waarde wordt de doelstelling van het vooronderzoek met ingreep in de bodem als volgt omschreven: er wordt een archeologische evaluatie uitgevoerd van de zone waarin gebouwen worden opgetrokken. Dit houdt in dat archeologisch erfgoed wordt opgespoord, geregistreerd, gedetermineerd en gewaardeerd. De potentiële impact van de werken op in de bodem van het projectgebied aanwezig archeologisch erfgoed wordt bepaald. Ook de mogelijkheid van *in situ* behoud wordt onderzocht. Indien dit niet kan worden er aanbevelingen voor vervolgonderzoek en bewaring *ex situ* geformuleerd.

Het onderzoek formuleert een antwoord op de volgende onderzoeksvragen:

Algemeen

- Zijn er archeologische sporen bewaard en wat is de aard van deze sporen?
- Zijn er archeologische vondsten bewaard en wat is de aard van deze vondsten?
- Wat is de bewaringskwaliteit en gaafheid van de sporen?
- In hoeverre komen de onderzoeksresultaten uit het vooronderzoek overeen met de resultaten van het proefsleuvenonderzoek?
- Welke aspecten verdienen bijzondere aandacht zowel vanuit methodologie als aanpak voor vervolgonderzoek?

Perioden en sites

- Zijn er kenmerken die wijzen op de aanwezigheid van permanente of tijdelijke nederzettingen in één of meerdere perioden en wat zijn die kenmerken? (Afbakening in ruimte (3D), tijd en functie)
- Zijn er elementen die wijzen op continuïteit of fasering van de nederzettingen of structuren?
- Welke elementen kunnen bijdragen tot de kennis van de economische of sociale relaties in de verschillende perioden of fasen?
- In welke periode(n) kunnen de sporen gedateerd worden?
- Zijn er sporen van landgebruik (perceelsindeling, wegen, akkers, grondstofwinning,...)
- Zijn er sporen van ambachtelijke/agrarische activiteit ?
- Strekt de site zich uit over de grenzen van het onderzoeksgebied heen?

Landschap en bodem

- Kan aan de hand van het archeologisch erfgoed een uitspraak worden gedaan over de ouderdom en vorming van het plaggendek ?
- Hebben er postdepositionele processen plaats gevonden en welk effect had dit op de archeologische resten?

2.2.3 onderzoeksstrategie, methode en technieken

De noordoostelijke zone van het projectgebied wordt een groenzone voor de geplande woningen. De bestaande bomen blijven behouden en er zijn op deze plaats geen bodemingrepen gepland. De ontwikkeling van het gebied heeft geen invloed op eventueel aanwezig archeologisch erfgoed. Voor deze zone wordt geen verder onderzoek voorzien.

Aangezien voor periodes voorafgaand aan de nieuwe tijd enkel grondsporen worden verwacht en aangezien de chronologie van sporen gezien de nabijheid van de historische kern van Turnhout cruciaal is wordt geen geofysisch onderzoek aanbevolen. De omvang van sporen uit periodes voorafgaand aan de nieuwe tijd en het geringe verschil in fysisch contrast tussen de vulling van dergelijke sporen en de omringende bodem bemoeilijkt de detectie van deze sporen met geofysische methoden.¹

Veldkartering is niet haalbaar vermits de site volledig bebouwd, verhard en begroeid is. Daarom worden deze onderzoeken niet aanbevolen in de context van dit onderzoek.

Landschappelijke boringen kunnen informatie verschaffen over de bodemopbouw, de archeologisch relevante niveaus en de aanwezigheid van eventuele verstoringen, maar worden niet aanbevolen omdat deze informatie ook in de profielen van proefsleuven kan worden afgelezen.

Gezien de grote impact van de geplande werken op de westelijke helft van het projectgebied wordt voor dit deel van het projectgebied een proefsleuvenonderzoek voorgesteld in de ganse zone waarin gebouwen zullen worden ingeplant. Proefsleuven zijn een instrument waarmee sites kunnen worden gelokaliseerd en geëvalueerd. Zij geven informatie over de aan- of afwezigheid, de aard, omvang en kwaliteit van het archeologisch erfgoed, geven de relevante archeologische niveaus aan en maken het mogelijk de kosten in te schatten die gepaard gaan met eventueel archeologisch vervolgonderzoek. Zij bieden bijkomend het voordeel dat een transect doorheen het landschap of de bodem bekomen wordt. Om deze reden en omwille van het evenwicht tussen de onderzoeksinspanning en de te verwachten onderzoeksresultaten worden enkel een proefsleuvenonderzoek aanbevolen. De te verwachten onderzoekssituatie is een site zonder complexe stratigrafie. De te onderzoeken zone heeft een oppervlakte van 5090 m².

¹ Schmidt et al 2015,45.

De aanwezigheid van een prehistorische site is weinig waarschijnlijk gezien de landschappelijke ligging van het onderzoeksgebied, maar nooit uit te sluiten. Tijdens de graafwerken wordt daarom aandacht gevraagd voor concentraties van lithische artefacten. In geval er lithische artefacten bewaard bleven moet worden ingeschat of het gaat om een concentratie die te maken heeft met een activiteitszone of eerder om verspreide artefacten.

Ter hoogte van de woningen op de aanpalende percelen in de Witte Weverstraat en Grimstedestraat wordt een veiligheidszone van 3 meter in acht genomen. Hetzelfde geldt voor de gebouwen in de tuinen van Grimstedestraat 25 en 27.

Het onderzoek is succesvol wanneer er kan worden achterhaald of er al dan niet archeologische sporen bewaard bleven binnen het onderzoeksgebied en de kwaliteit van de sporen kan worden bepaald, zowel op het vlak van hun bewaring, als op het vlak van kenniswinst, zoals geformuleerd in de onderzoeksvragen.

Voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk

De actoren moeten beschikken over de competenties omschreven in de Code van Goede Praktijk.⁵ De veldwerkleider heeft daarnaast minstens 5 prospecties met ingreep in de bodem door middel van proefsleuven uitgevoerd in pluggenbodems.

⁵ code van goede praktijk voor de uitvoering van en rapportering over archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen en het gebruik van metaaldetectoren. versie 2.0